

Anu Kataja

Tilinpäätösanalyysitaulukko luottopäätösten apuna

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Liiketalouden ja Kulttuurin yksikkö

Liiketalouden koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Koulutusohjelma: Liiketalouden koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Laskentatoimi

Tekijä: Anu Kataja

Työn nimi: Tilinpäätösanalyysitaulukko luottopäätösten apuna

Ohjaaja: Juhani Palomäki

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 42

Liitteiden lukumäärä: 0

Pankkitoimihenkilön toimenkuvaan kuuluu pankkipalveluiden tarjoaminen yritysasiakkaille. Yhtenä pankkipalvelun muotona on lainan myöntäminen. Lainapäätöstä tehdessä pankkitoimihenkilön tulee varmistaa, kuinka yritys pystyy suoriutumaan mahdollisista velvoitteistaan pankkia kohtaan. Yrityksen taloudellisen tilanteen varmentaminen tapahtuu tilinpäätöksen tiedoista, tunnuslukujen avulla.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa pankkitoimihenkilöille työkalu, jonka avulla tilinpäätöksen tunnusluvut helpottavat lainapäätösten tekoa. Työkalun tarkoitus on selventää mitä tunnusluvut tarkoittavat ja mistä ne muodostuvat.

Opinnäytetyö on toiminnallinen työ, joka muodostuu kahdesta osasta: Opinnäytetyön raportista ja toiminnallisesta tuotoksesta. Tuotos on toteutettu Microsoft Office Excel- taulukkolaskennalla. Teoriaosuus käsittää tilinpäätöksen pohjatiedon, tarvittavat oikaiset, tunnuslukujen merkityksen, tunnuslukujen laskentakaavoja, sekä lainapäätökseen liittyviä kysymyksiä.

Lopputyö koostuu neljästä osasta. Ensimmäisessä osassa on johdanto, joka sisältää selvityksen ratkaistavasta ongelmasta. Toisessa osassa perehdytään tilinpäätöksen sekä tunnuslukujen teoriaan, laskennallisiin tunnuslukujen kaavoihin sekä tunnuslukujen käyttämisestä lainapäätöksen apuna. Kolmannessa osiossa selvitetään ohjelman pääperiaatteet, eli kuinka toiminnallinen osio on saatu aikaan ja kuinka se toimii.

Tilinpäätösanalyysitaulukosta saatiin yksinkertainen työkalu lainapäätösten tueksi. Pankkitoimihenkilö täyttää tilinpäätöksen tiedot taulukkoon, ja taulukko antaa tulokseksi tunnuslukujen arvon. Taulukon tarkoituksena on olla pankkitoimihenkilön tukena yrityksen taloudellisen tilanteen selvittämisessä.

Avainsanat: Lainapäätös, Tilinpäätös, Tunnusluku, Apuohjelma

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programmer: Business Management

Specialisation: Accounting

Author: Anu Kataja

Title of thesis: Financial statement analysis table as an aid credit decisions

Supervisor: Juhani Palomäki

Year: 2014

Number of pages: 42

Number of appendices: 0

The bank employee's job description includes the offering of bank services to the company customers. One form of the bank service is the granting of loans. When making the loan decision, the bank employee has to secure how the company is able to cope with its possible obligations to the bank. The securing of the economic situation of the company takes place with the help of the information of financial statements, with the help of indicators.

The purpose of the thesis is to offer bank employees a tool with the help of which the indicators of financial statements facilitate the making of loan decisions. The purpose of the tool is to clarify what the indicators mean and what they consist of.

The thesis is a functional work, which consists of two parts: a report and a functional output. The output was carried out with a Microsoft Office Excel spreadsheet. The theory part comprises the basic information of financial statements, the necessary adjustments, the importance of indicators, calculation diagrams for indicators, and questions related to loan decision.

The thesis consists of four parts. In the first part, there is an introduction which contains a report on the problem to be solved. The second part studies the theory of financial statements and of indicators, the calculation formulae of indicators as well as the use of indicators as an aid to loan decisions. In the third part, the key principles of the program, in other words, the achievement and operation of the functional part are clarified.

The financial statements analysis table was created as a simple tool as support to loan decisions. The bank employee fills in the information of the financial statements in the table, and the table gives the value of the indicators. The purpose of the table is to support the bank employee when finding out the economic situation of the company.

Keywords: loan decision, financial statements, key figure, utility

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo.....	6
1 Johdanto.....	7
1.1 Lähtötilanne.....	7
1.2 Tavoite.....	8
1.3 Lähestymistapa.....	9
1.4 Ratkaistavia asioita ja hankaluuksia.....	10
2 Tilinpäätös ja tunnusluvut.....	12
2.1 Tilinpäätös ja tilinpäätösanalyysi.....	12
2.2 Mitä tunnusluvut kertovat, laskelmat, ongelmat ja yrityksen rahoitus.....	14
2.2.1 Vakavaraisuus.....	15
2.2.2 Maksuvalmius.....	16
2.2.3 Kannattavuus.....	18
2.2.4 Tilinpäätöksen oikaiseminen ja tunnuslukujen ongelmat.....	20
2.2.5 Rahoitus.....	23
3 Ohjelman toteutus.....	26
3.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimus tyyppin valinta.....	26
3.2 Keskustelu.....	28
3.2.1 Osakeyhtiöt.....	28
3.2.2 Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö.....	29
3.2.3 Maataloudet.....	29
3.3 Taulukon pohja.....	30
3.3.1 Taulukoiden tunnusluvut.....	34
3.3.2 Laskentataulukon lisäsivut.....	35
3.3.3 Taulukon käyttäminen.....	36
3.3.4 Taulukon muokkaus.....	36
4 Yhteenveto.....	38
4.1 Tuotos.....	38

4.2 Johtopäätökset.....	38
LÄHTEET	40

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Taulukko 1 Tilinpäätösanalyysin käyttäjät	13
Taulukko 2 Vakavaraisuuden laskentakaavoja	16
Taulukko 3 Maksuvalmiuden laskentakaavoja	18
Taulukko 4 Kannattavuuden laskentakaavoja	20
Taulukko 5 Virallisen tuloslaskelman kaava	31
Taulukko 6 Viralliseen taseen runko	31
Taulukko 7 Ohjelman tunnusluku sivu	35

1 Johdanto

1.1 Lähtötilanne

Paikallispankin yritysasiakkaat ovat pieniä yrittäjiä; osakeyhtiöitä, henkilöyhtiöitä sekä maatalousyrittäjiä. Pankkitoimihenkilöiden toimenkuvaan kuuluu lainapäätösten tekeminen yritysasiakkaille.

Alkukeskustelussa kävi ilmi, että lainapäätösten tekemiseen pankkitoimihenkilöt saavat avukseen valtakunnallisten luottoluokittelijoiden tilinpäätösanalyysi raportin. Analyysin pohjalta virkailijan tulisi tehdä lainapäätös asiakkaalle. Ongelmana on luottoluokittelijoiden tilinpäätösanalyysin pituus ja moniselitteisyys pienten yritysten lainapäätöksen tekemiseen. Tilinpäätösanalyysistä löytyy paljon sellaisia tietoja, joita lainapäätöksen tekijä ei tarvitse. Tämä aiheuttaa pankkitoimihenkilön työssä hämmennystä (Sironen, 2013).

Keskustelussa pankkitoimihenkilöiden kanssa ilmeni, että luottoluokittelijan analyysi koetaan hankalaksi, koska tarkkaa vertailutietoa tästä analyysistä ei ole saatavilla. Analyysit on yleensä tarkoitettu suurille yrityksille ja vertailukohteena on valtakunnallinen taso. Valtakunnalliseen tasoon verrattuna pienet yritykset eivät ole täysin tasavertaisia. Tästä johtuen pienyritysten lainapäätösten tekeminen on usein hankalaa ja sekavaa sekä vie runsaasti aikaa (Sironen, 2013).

Pankkitoimihenkilöiden koulutukseen ei varsinaisesti sisälly tilinpäätösanalyysin tekeminen. Lainapäätösten tekeminen ei myöskään kuulu kaikkien pankkitoimihenkilöiden varsinaiseen toimenkuvaan. Lainapäätöksien tekeminen ei pienessä kaupungissa ole jokapäiväistä toimintaa, joten tämänkin takia asia koetaan hankalana.

Pankkitoimihenkilö tekee lainapäätöksen periaatteella, että yrittäjä pystyy maksamaan laina takaisin. Lainan takaisinmaksu ei saa uhata yrittäjän henkilökohtaista elämää, aiheuttamalla vaikeuksia suoriutua jokapäiväisistä elinkustannuksista (pakollisia menoja; ruokamenot, asumiskustannukset ja muut pakolliset elantomenot).

1.2 Tavoite

Tavoitteena on saada aikaan yksinkertainen ja helppokäyttöinen työkalu, jolla pankkitoimihenkilö voi helposti saada tukea lainapäätösten tekemiseen sillä ammattitaidolla, joka pankkitoimihenkilöllä on.

Ohjelman tulee olla selkeä, helppokäyttöinen ja selittävä. Jokaiselle yhtiömuodolle, osakeyhtiö, henkilöyhtiö sekä maatalous, täytyy löytyä tunnusluvut, jotka selvittävät luottopäätösten kannalta yhtiömuodolle olennaisimmat tunnusluvut tilinpäätöstilanteesta. Helppokäyttöisyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa pankkitoimihenkilön ei tarvitse itse laskea tunnuslukuja, vaan syöttämällä tilinpäätöksen tiedot, vastaukseksi saadaan kullekin yhtiömuodolle tärkeimmät tunnusluvut.

Ohjeistus sekä tunnuslukujen merkitys tulee olla selkeitä. Ohjeistus on myös oltava selkeästi löydettävissä. Tunnuslukujen tulee olla sellaisia, jotka suurimmalta osalta edustavat pankin näkökulmaa yrityksen tilanteesta luottopäätöksiä myönnettäessä. Tunnuslukujen tulee siis antaa pankille sen tarvitsema tieto yrityksen taloudellisesta tilanteesta.

Tarkoituksena on löytää pankkitoimihenkilöille helposti saatavia, mutta tehokkaasti tulkittavia, positiiviseen lainapäätökseen vaikuttavia tunnuslukuja, jotka vastaavat yrityksen taloudellista tilannetta. Pankkitoimihenkilöt käyttävät tunnuslukuja ainoastaan lainapäätösten tekemisessä ja tämän takia tunnuslukujen valinta jää ohjelman tekijän vastuulle.

Tavoitteena on ohjelman avulla lisätä toimihenkilöiden ymmärrystä tilinpäätöksestä, jotta he pystyisivät hyödyntämään tilinpäätöstä paremmin lainapäätösten tekemisessä. Ohjelmassa tulee olla myös selkeästi tietoa siitä, mihin tunnuslukuihin kannattaa kiinnittää huomiota, mitkä asiat vaikuttavat vakuuksiin (velan suhde omaisuuteen), sekä vastata kysymykseen pystyykö yritys maksamaan ottamansa lainan takaisin.

1.3 Lähestymistapa

Työssä on käytetty Excel taulukkolaskentaa. Teoriaosuutta ei voi haastatteluiden taikka tutkimusten avulla paljontaan muuttaa siitä, mikä se on tällä hetkellä.

Taustatietoa hankitaan tulevia käyttäjiä haastattelemalla ja teoria osuuden tutkimisella. Haastatteluilla on pyritty selvittämään lähtötilanne sekä tavoitetaso. Näiden kahden yhdistäminen on työn haasteellisin osuus. Teoriatieto, tunnuslukujen laskevat ovat kaikkialla melkein samanlaiset. Pieniä eroja kuitenkin syntyy tunnuslukujen merkityksestä sekä painotuksesta, eli mitä todellisuudessa tunnusluvuilla haetaan. Tässä tapauksessa tunnuslukuja katsotaan pankin luottopäätöksen kannalta olennaisia osia yrityksen tilinpäätöksistä.

Ohjelman läpivieminen onnistuneeseen loppukäyttöön edellyttää pohjatiedon tarkasteluja, eli haastatteluja siitä, kuinka tämänhetkiset tiedot saadaan aikaan ja mistä tunnusluvut tulevat. Toisena tarkastelun kohteena ovat henkilöt, jotka seuloivat näitä tietoja, etenkin heidän osaamisensa. Lisäksi heidän tarpeensa on tutkittava ja se, mikä on helpoin tapa selvittää luottopäätös asiakasyritykselle. Aluksi pankkitoimihenkilöt halusivat kirjallisen teoksen, mutta lopulta kuitenkin päädyttiin Excel -ohjelmaan, johon voi syöttää yrityksen tietoja ja vastaukset saadaan Excel -taulukosta (vertailutietojen kanssa) nähtäville.

Tarkoituksena on siis saada aikaan ohjelma, joka selkeästi kertoo pankkitoimihenkilölle yrityksen tilinpäätöshetken taloudellisen tilanteen. Tilinpäätöstilanteen, taloudellisen tilanteen, selvittäminen tapahtuu tunnuslukujen avulla. Tunnusluvut vaikuttavat yrityksen lainapäätökseen. Tunnusluvut auttavat pankkitoimihenkilöä ymmärtämään yrityksen taloudellisen tilanteen, omavaraisuuden määrän sekä yrittäjän lainan takaisinmaksukyvyyn

Näiden tietojen pohjalta täytyy keskittyä teoriaan ja hankkia tietoa siitä kuinka ja mitkä luvut vaikuttavat mihinkin asiaan. Lopuksi asetetaan kaavat oikeille paikoille vertailutietojen viereen, ja ohjelma on valmis kokeiltavaksi. Koekäyttöä tarvitaan ja tämän jälkeen pankkivirkailijat kertovat korjausehdotuksensa.

Työn tärkein arviointiperuste on se, että ohjelma on helppokäyttöinen ja luettavuudeltaan selkeä. Samalla arvioidaan kuinka ohjelma toimii käytännössä ja kuinka

työkalu antaa luotettavan tiedon yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Lisäksi se, mihin näitä lukuja verrataan, on yksi tärkeä arviointiperuste. Tässä vaiheessa oletetaan, että havahduttavuus on yksi tärkein työni anti. Tällä hetkellä pankkivirkailijat pitävät itseään kehoina tunnuslukujen lukijoina. Toivon mukaan työ auttaa pankkitoimihenkilöitä ymmärtämään, mistä tunnusluvut koostuvat. Lisäksi myös historiallinen jatkuvuus on tärkein. Ohjelman tulee olla luotettava myös vuosien käytön jälkeenkin.

Tärkeintä on kuitenkin luotettavuus. Työlle on suurin tarve. Pankit eivät mielellään myönnä lainaa yritykselle joiden talousasiat eivät ole hyvässä järjestyksessä. Tämän takia ohjelman on oltava erittäin luotettava.

1.4 Ratkaistavia asioita ja hankaluuksia

Teoriaosuuden kohdalla aiheutuu pieni ongelma. Pankkisalaisuuksiin vedoten ei ole mahdollisuutta saada käyttöön pankin omaa lainapäätösateriaalia. Tällä tarkoitetaan aineistoa, josta selviää pankin omat määritelmät lainapäätösten tekemiseen. Tästä syystä tiedonhankinta tapahtuu kyselemällä pankkitoimihenkilöltä niistä asioista, joihin tarvitaan vastauksia.

Lainapäätösten tekemiseen sisältyy aina myös yksi oleellinen ongelma. Yrittäjä ei aina hae lainaa heti tilinpäätöksen valmistuttua. Lisäksi tilinpäätös kertoo aina menneen tilikauden historian. Tilinpäätös ei ole siis tulevaisuutta ennustava taloudellisen tilanteen asiantuntija. Tietenkin useiden vuosien tilinpäätösten historiasta nähdään suunta siitä kuinka yrityksellä on aikaisempina vuosina mennyt. Äkillisiä taloudellisia muutoksia, maailmanlaajuisia muutoksia tai niiden vaikutuksia ei kuitenkaan voida ennustaa.

Huomioon tulee myös ottaa se tosiasia, että yritykset ovat erikokoisia. Kuinka siis laskentakaavassa otetaan huomioon se, että yritykset ovat erikokoisia ja ne harjoittavat toimintaa eri aloilla. Osakeyhtiölaki (L 21.7.2006/625) määrittelee että yksityisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääoman on oltava yli 2500€. Ylärajaa ei puolestaan ole määritetty. Toiminnan laajuus tulisi myös ottaa huomioon. Pienellä yrityksellä toiminta on yksinkertaista, sekä kirjanpidollisesti, että toiminnallisesti.

Vaikuttaako suurella yrityksellä toiminnan laajuus ja ehkä kansainvälisyys laskentakaavan rakenteeseen? Entä kuinka pitää suhtautua rakennusliikkeiden tuloslaskelmiin? Rakennusliikkeitä on monen kokoisia (esim. kahden hengen pienyrittäjiä sekä isoja osakeyhtiöitä). Kuinka heidän tulonsa vaikuttavat tunnuslukuihin?

Lisäksi työssä tulee pohdittavaksi tuloslaskelman ja taseen muoto. Käytetäänkö Excel-ohjelman pohjana virallista tuloslaskelmaa ja taseen pohjaa, vai oikaistua pohjaa. Kysymys herää siitä, että pankki käyttää ohjelmaa sekä pienten, että mikroyritysten lainapäätösten tekemiseen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että yritys voi toimia millä alalla tahansa. Onko toimialojen välillä eroja kannattavuuden ja maksuvalmiuden tunnuslukujen laskennassa? Mistä pankkitoimihenkilö osaa erottaa, onko hänelle toimitettu tilinpäätös oikaistu vai ei?

Ohjelmasta on tarkoitus tehdä mahdollisimman yksinkertainen ja käyttäjäystävällinen. Eräänlaisena ongelmana on myös löytää ne tärkeimmät ja yksinkertaisimmat tunnusluvut, jotka ovat pankin kannalta oleellisimpia ja tärkeimpiä lainapäätösten tekemisessä, yrityksen toimialasta riippumatta. Kuinka siis saadaan aikaan sellainen ohjelma joka, toimialasta riippumatta antaa lainapäätöksiä varten hyvät ja tarkat tunnusluvut yrityksen taloudellisesta tilanteesta?

2 Tilinpäätös ja tunnusluvut

Kirjanpidon tehtävänä on kirjata muistiin yrityksen liiketapahtumat, jossa eritellään tulot, menot ja rahoitustapahtumat (Karjalainen 2013, 100). Kirjanpitolaki (L 30.12.1997/1336) ja kirjanpitoasetus (A 30.12.1997/ 1339) puolestaan määrittelevät minimivaatimukset kirjanpidolle. Ammatinharjoittajalta ei vaadita kahdenkertaista kirjanpitoa, mutta vastaavasti yrityksiltä tämä vaaditaan. Kahdenkertainen kirjanpito tarkoittaa sitä, että rahan lähde kirjataan kahden eri tilin vastakkaisille puolille, siten, että ne vastaavat rahan käyttöä.

Kirjanpitolaki (L 30.12.2004/1304) antaa selkeän määräyksen siitä, että kirjanpidon on annettava riittävä ja oikea kuva yrityksen taloudellisesta tilasta (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 160). Joskus kuitenkin yritykset pyrkivät alentamaan ja kätkeään yrityksen taloudellista tilaa. Tämä voi johtua verotuksen ja kirjanpidon välisistä sidoksista. Poistoja ja varauksia ei esim. hyväksytä verotuksessa, mikäli samoja vähennyksiä ei ole tehty kirjanpidossa.

2.1 Tilinpäätös ja tilinpäätösanalyysi

Tilinpäätöksen tavoitteena on selvittää ja samalla antaa sekä yrityksen sisäisille, että myös etenkin ulkoisille yhteistyötahoille, yrityksestä ”oikea ja riittävä kuva” taloudellisesta tilanteesta ja asemasta (Seppänen 2011, 15 – 17). Tilinpäätösinformaatio tulee tällöin olla laadullisesti korkeatasoinen, luotettava, ymmärrettävä sekä antaa oleellista tietoa päätöksenteon tueksi. Yrityksen luottoriski, taloudellinen suoritus ja aseman analysointi sekä yrityksen arvon määrittäminen on yrityksessä keskeisessä roolissa, kun on kyseessä rahoitus- ja investointipäätökset.

Tilinpäätösinformaation sisältö määräytyy lainsäädännön perusteella. Kirjanpitolaki määrittelee, kuinka ja miten yrityksen pitää laatia tilinpäätös ja mitä kaikkia tietoja yrityksen pitää tilinpäätöksessään esittää (Kallunki & Kytönen, 2007, 15). Pääasiassa kirjanpitolaki asettaa tilinpäätöstietojen tavoitteeksi yrityksen verotettavan tuloksen laskemisen. Kirjanpitolaki säätelee myös tilinpäätöksen julkistamisvelvollisuuden. Laki edellyttää, että kirjanpitovelvollisella on kuusi kuukautta aikaa tilikauden päättymisestä toimittaa yrityksen tuloslaskelma, tase ja niiden liitetiedot

patentti- ja rekisterihallitukselle. Tämä koskee kaikkia osakeyhtiöitä. Muiden osalta julkistamisvelvoite koskee ainoastaan suuria yrityksiä.

Tilinpäätösanalyysin pohjatietona käytetään virallista tilinpäätöstä, tilinpäätöksen liitteitä sekä muuta mahdollisesti yrityksestä tarjolla olevaa informaatiota.

Tilinpäätösanalyysin avulla verrataan yritysten taloudellisen tilanteen kehittymistä eri ajanjaksoina, samalla kuitenkin verrataan taloudellista tilaa samalla ajanhetkellä (Kallunki & Kytönen, 2007, 14). Eri sidosryhmät ovat kiinnostuneita eri näkökulmista, yrityksen tunnusluvuista. Näihin sidosryhmiin kuuluvat velkojat, rahoittajat, sijoittajat, asiakkaat ja tiedotusvälineet (Taulukko 1). Tästä syystä yritysten toiminnasta tuotetaan tilinpäätösanalyysin avulla tietoa useasta eri näkökulmasta.

Taulukko 1 Tilinpäätösanalyysin käyttäjät
(Kallunki & Kytönen, 2007, 21)

Tilinpäätösanalyysin käyttäjät ja tilinpäätösinformaatio yrityksen taloudellisesta tilasta	
Verottaja	kannattavuus
Osakesijoittaja	kannattavuus, vakavaraisuus, kasvu
Vieraan pääoma sijoittaja	vakavaraisuus, kannattavuus
Tavarantoimittaja	maksuvalmius, vakavaraisuus
Asiakkaat	kannattavuus, maksuvalmius, vakavaraisuus

Analyysin avulla mitataan yrityksen kannattavuutta tilinpäätöksen pohjalta (Tilinpäätösanalyysi, [viitattu 16.3.2014]). Analyysin tarkoituksena on saada vertailukelpoisiksi yrityksen eri toimikaudet. On mahdollista saada yritykset vertailukelpoisiksi keskenään tunnuslukujen avulla, mutta tulee muistaa, että vain samankokoiset ja samalla alalla toimivien yritysten tunnusluvut ovat valideja keskenään.

Tilinpäätösanalyysin avulla pyritään myös hahmottamaan kunkin yrityksen vakavaraisuutta, kannattavuutta sekä maksuvalmiutta (Vilkkumaa 2010, 43 – 44). Hyvä analyysi vaatii useamman vuoden lukujen tutkimista. Analyysin tekemisessä on tärkeää miettiä, mihin tilinpäätösanalyysin lukuja tarvitaan, mitä lukuja halutaan käyttää sekä mitkä tunnusluvut ovat järjestelmälle parhaiten hyödyksi.

Vieraan pääoman sijoittajat ovat kiinnostuneita yrityksen vakavaraisuudesta eli yrityksen kyvystä suoriutua pitkäaikaisista velkasitoumuksista (Kallunki & Kytönen, 2007, 18 - 19). Vieraan pääoman ehdoilla muun muassa pankit sijoittavat yritykseen varoja. Kyseisen sidosryhmän tavoitteet eroavat hiukan verottajan ja osakkeenomistajien tilinpäätösinformaation tavoitteista. Käytännössä ero tulee siitä, että vieraan pääoman sitoumusten mukaan yritys on velvollinen maksamaan sovitut korot ja pääoman laina-ajan kuluessa, riippumatta siitä, mikä on yrityksen kannattavuus laina-ajan aikana. Tästä syystä eniten vieraan pääoman sijoittaja on kiinnostunut vakavaraisuutta koskevasta tilinpäätösinformaatiossa. Pitkällä aikavälillä myös kannattavuuden tunnusluvut ovat tärkeitä vieraan pääoman sijoittajalle, sillä pitkään jatkunut huono kannattavuus vaikuttaa vakavaraisuuden tunnuslukuihin.

2.2 Mitä tunnusluvut kertovat, laskelmat, ongelmat ja yrityksen rahoitus

Yrityksen taloudellisen tilanteen arvioinnissa käytetään apuna tilinpäätöksen tunnuslukuja (Kallunki & Kytönen, 2007, 73). Tunnuslukujen käyttämisessä on etuna se, että tuloslaskelma- ja taseinformaatio pystytään tiivistämään suhdelukuihin. Suhdeluku puolestaan auttaa vertailemaan erikokoisten yritysten taloudellista tilannetta yritysten välillä. Tunnuslukujen etuna on myös se, että kun tunnuslukuja lasketaan useana vuonna, eri vuosien vertailutiedot saadaan yhdenvertaisiksi. Tunnuslukujen avulla pystytään siis seuraamaan yrityksen taloudellista tilannetta pitkällä aikavälillä. Tunnuslukujen tärkeys korostuu luottoriskianalyyseissä sekä yrityksen hakiessa yritysluottoa (Nordea, 2013).

Tunnuslukujen heikkoutena voidaan pitää sitä, että vaikka tunnuslukujen avulla lasketaan yrityksen maksukykyä, laskujen maksamisen halukkuutta ei saada laskettua. Pienille yrityksille on tyypillistä se, että varsinainen tuottava työ on mielenkiintoisempaa kuin taloudellisten asioiden hoito. Tästä syystä laskujen maksuhalukkuus on ongelmallista. Lisäksi tunnusluvut kertovat menneestä ajasta ja siitä kuinka hyvä tai huono vuosi yrityksellä on ollut. Toisin sanoen tiedot perustuvat yrityksen taloudelliseen historiaan.

2.2.1 Vakavaraisuus

Vakavaraisuudella mitataan sitä, kuinka paljon yritystä on rahoitettu omalla tai vieraalla pääomalla (Karikorpi, 2010, 111). Pääsääntönä voidaan pitää sitä, että mitä enemmän yrityksellä on omaa pääomaa, sitä vakavaraisempi yritys on. Yrityksen vakavaraisuus antaa kassavirralle joustavuutta ja samalla liiketoiminnan riskejä saadaan pienennettyä.

Vakavaraisuuden määrä korostuu varsinkin taloudellisesti huonoina aikoina. Tällöin liiketoiminnan tuotot ovat matalia ja samalla liian suuret korkomenot voivat aiheuttaa rahoituskriisin (Kallunki & Kytönen, 2007, 80). Vakavaraisuuden tunnuslukuja ovat omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuus. Omavaraisuusaste kuvaa omistajien sijoittamien varojen osuutta yrityksen kokonaisrahoitukseen. Suhteellinen velkaantuneisuus puolestaan mittaa yrityksen vieraanpääoman suhdetta omaan liikevaihtoon.

Hyvä vakavaraisuus ei välttämättä tarkoita sitä, että yrityksen kassassa olisi rahaa (Karikorpi, 2010, 122 - 124). Toisaalta voi olla myös niin, että kassassa on rahaa, mutta vakavaraisuuden tunnusluvut ovat huonot. Se mikä tilanne yrityksen kassassa on, voidaan mitata maksuvalmiuden tunnusluvuilla.

Vakavaraisuuden tunnuslukujen periaatteita ja laskentakaavat (Taulukko 2):

- ❖ Omavaraisuusaste prosentti mittaa yrityksen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäimellä, vakavaraisuutta ja tappion sietokykyä (Yritystutkimus ry, 2013, 66). Tunnusluku lasketaan siten, että omat varat, eli taseen oma pääoma, vapaaehtoiset varaukset, poistoero verovelalla vähennettynä, oman pääoman ehtoiset pääomalainat (osittain) lasketaan yhteen. Saatu summa jaetaan oikaistun taseen loppusumman ja saatujen ennakoiden erotuksella. Tämän jälkeen tulos kerrotaan sadalla. Tunnusluku kertoo, miten suuri osuus yrityksen varallisuudesta on rahoitettu omalla pääomalla. Ohjearvoina on seuraava jaottelu: alle 20 prosenttia, yrityksen omavaraisuusaste on heikko, yli 40 prosentin omavaraisuusaste on hyvä. Toisin sanoen, mitä suurempi arvo omavaraisuusasteella on, sitä varmemmalle pohjalle yrityksen liiketoiminta on.

- ❖ Velkaantuneisuusaste lasketaan siten, että korollinen vieras pääoma jaetaan oikaistulla omalla pääomalla (Kallunki & Kytönen, 2007, 83). Oikaistu omapääoma on koko oma pääoma, poistoero ja vapaaehtoisten varausten summa. Velkaantuneisuusaste kertoo, kuinka paljon vierasta pääomaa yrityksellä on suhteessa omaan pääomaan. Mikäli arvo jää alle kahden, velkaantuneisuusaste on hyvä, mutta mikäli arvo on yli kuusi, velkaantuneisuusaste on huono.
- ❖ Nettovelkaantuneisuusasteen (gearing- luku) osoittajassa tulisi olla se vieras pääoma, jolle pitäisi maksaa korkoa, eli kaikki korolliset velat sekä rahat ja rahoitusarvopaperit, jotka ovat heti käytettävissä olevia varoja tiukan paikan tullen (Yritysneuvottelukunta ry, 2013, 68). Mitä pienempi gearing- luku on, alle 1, sitä parempi.

Taulukko 2 Vakavaraisuuden laskentakaavoja
(Kallunki & Kytönen, 2007, 83 – 84)

VAKAVARAISSUUS	
Omavaraisuus aste (%)	$\frac{\text{Oikaistu oma pääoma}}{\text{Oikaistu taseen loppusumma - Saadut ennakot}} \cdot 100$
Velkaantuneisuusaste	$\frac{\text{Korollinen vieras pääoma}}{\text{Oikaistu oma pääoma}}$
Nettovelkaantuneisuusaste	$\frac{\text{Korollinen vieras pääoma - likvidit rahoitusvarat}}{\text{Oikaistu oma pääoma}}$

2.2.2 Maksuvalmius

Lyhyesti sanottuna maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä hoitaa maksuvelvoitteensa ajallaan ja mahdollisimman edullisella tavalla (Yritystutkimus ry, 2013, 71). Hyödynnetyt kassa-alennukset ja käyttämätön sekkitililimiitti kertovat yrityksen hyvästä maksuvalmiustilanteesta. Erääntyneet laskut, maksetut yliaikakorot sekä kalliin lisärahoituksen käyttö kielivät heikosta maksuvalmiudesta. Luonteeltaan maksuvalmius voi olla dynaamista tai staattista. Dynaamisella maksuvalmiudella mitataan tulorahoituksen määrää maksuvelvoitteiden hoitamiseen tilikau-

den aikana. Staattista maksuvalmiutta tarkastellaan tietyllä hetkellä (esim. tilinpäätöshetki), nopeasti rahaksi muutettavan omaisuuden suhdetta lyhytaikaisiin velkoihin.

Maksuvalmiuden tunnusluvut ovat taselähtöisiä tunnuslukuja, jotka vertaa yrityksen rahavaroja, sekä muita lyhytaikaisia, nopeasti rahaksi muutettavaa varallisuutta lyhytaikaisiin velkoihin (Karikorpi, 2010, 124).

Maksuvalmiudella mitataan myös likviditeettivaroja. Maksuvalmiudella mitataan yrityksen selviytymistä lyhytaikaisista veloista, velkojen erääntyessä (Kallunki & Kytönen, 2007, 84). Toisin sanoen maksuvalmius kuvaa rahoituksen riittävyttä lyhyellä aikavälillä. Kun yrityksen maksuvalmius on riittävällä tasolla, yritys pystyy nopeasti muuttamaan omaisuuttaan rahaksi ja näin ollen selviytymään veloista ilman, tukeutumista kalliisiin lyhytaikaisiin lisärahoituksiin. Toisaalta taas liian korkeat maksuvalmiusluvut sitovat yrityksen varallisuutta kassareserviin, josta vastaavasti ei yritykselle tule tuottoa, eli korkotuloja.

Maksuvalmiuden tunnuslukujen periaatteita ja laskentakaavat (Taulukko 3):

- ❖ Nettokäyttöpääoma prosentti kuvaa sitä, kuinka suuri osa yrityksen vaihtoja rahoitusosuudesta on rahoitettu omalla pääomalla ja pitkäaikaisella vieraalla pääomalla (Kallunki & Kytönen, 2007, 85). Nettokäyttöpääoma lasketaan jakamalla nettokäyttöpääoma liikevaihdolla ja kerrottuna sadalla. Nettokäyttöpääoman vertailua voidaan tehdä vain samalla alalla toimivien kesken, koska toimialojen välillä on eroavaisuuksia oman pääoman määrässä.
- ❖ Quik rationin avulla mitataan ainoastaan rahoitusomaisuuden arvoa, jos toiminta yrityksessä loppuisi ja omaisuus realisoitaisiin (Kallunki & Kytönen, 2007, 86). Ajatuksena on, että vaihto-omaisuuden realistinen markkina-arvo ei välttämättä ole sama, mikä kirjanpidossa on arvona. Laskentakaavana käytetään vaihtuvien vastaavien ja vaihto-omaisuuden arvon erotusta jaetuna lyhytaikaisen vieraan pääoman ja saatujen ennakoiden erotuksella. Tuloksen arvona yli yksi on hyvä, alle puoli yksikköä on huono.
- ❖ Current ration tunnusluvun avulla pyritään selvittämään kuinka hyvin yritys pystyy selviytymään lyhytaikaisista veloistaan, pelkästään rahoitusomai-

suuden ja vaihto-omaisuuden avulla (Kallunki & Kytönen, 2007, 87). Vaihto-omaisuuden markkina-arvo on toimialakohtainen. Current ration lasketaan seuraavasti: vaihtuvat vastaavat jaetaan lyhytaikaisella vieraalla pääomalla. Ohjearvo yli kaksi on hyvä ja alle yksi on heikko.

Taulukko 3 Maksuvalmiuden laskentakaavoja
(Kallunki & Kytönen, 2007, 85 – 87)

MAKSUVALMIUS	
Nettokäyttöpääoma-%	$\frac{\text{Nettokäyttöpääoma}}{\text{Liikevaihto}} \times 100$
Quik ration	$\frac{\text{Vaihtuvat vastaavat} - \text{Vaihto-omaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}}$
Current Ratio	$\frac{\text{Vaihtuvat vastaavat}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$

2.2.3 Kannattavuus

Liiketoiminnan lähtökohtana on, että se on kannattavaa (Karikorpi, 2010, 148). Kannattavuuden tason määrittelee yrittäjä itse, omalla työpanoksellaan. Kannattavuuden tunnusluvut lasketaan tuloslaskelman luvuista. Tunnusluvut vertaavat menojen suhdetta tuottoihin, eli myynnin määrään.

Kannattavuuden tunnuslukuja voidaan mitata joko absoluuttisesti taikka suhteellisesti (Yritystutkimus ry, 2013, 60). Liiketoiminnan tuottojen ja kulujen erotus, eli voitto mittaa yksinkertaisesti absoluuttista kannattavuutta. Suhteellista kannattavuutta kuvaa voiton suhde yritykseen sijoitettuun pääomaan nähden.

Tarkemmin sanottuna kannattavuuden mittarilla mitataan sitä, kuinka paljon yritys on pystynyt saamaan tuloja liiketoiminnallaan, kun vertailukohteena ovat tuottojen hankintakustannukset (Kallunki & Kytönen, 2007, 74). Yrityksen tulojen ja menojen suhde vaihtelee investointitarpeen ja suhdannevaihteluiden takia. Kun tilikauden tuotot jaetaan yritykseen sidotulla pääomalla, saadaan vastaukseksi kannattavuuden tunnusluku, joka on validi erikokoisten yritysten kesken. Kannattavuutta tulee

vertailla pitkällä aikavälillä, usean tilikauden ajalta, jotta siitä saataisiin luotettavaa tietoa.

Kannattavuuden tunnuslukujen periaatteita ja laskentakaavat (Taulukko 4):

- ❖ Sijoitetun pääoman tuotto prosentti (ROI) mittaa tuottoa, joka saadaan yritykseen sijoitetulle pääomalle (Yritystutkimus ry, 2013, 65). Sijoitetun pääoman tuotto prosentti lasketaan siten, että nettotulos, rahoituskulut ja kahdentoista kuukauden verot lasketaan yhteen. Tämän jälkeen tulos jaetaan oikaistun oman pääoman ja sijoitetun korollisen vieraan pääoman tuloksella. Tunnusluvun vertailua yritysten kesken voi heikentää yrityksen suuret investoinnit ja tehdyt arvonkorotukset, sekä se, ettei ole tarpeeksi tietoa vieraan pääoman jakamisesta korottomaan ja korolliseen pääomaan. Sijoitetun pääoman tuotto prosenttia voidaan pitää hyvänä, kun yritykseen sijoitetun pääoman tuotto on noussut selvästi lainakorkoja suuremmaksi.
- ❖ Oman pääoman tuotto prosenttin (ROE) tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona (Yritystutkimus ry, 2013, 65). Saatu nettotulos muutetaan tarvittaessa siten, että se vastaa kahdentoista kuukauden arvoa. Tämän jälkeen nettotulos jaetaan oikaistulla oman pääomalla ja tulos kerrotaan sadalla. Tunnusluvun avulla mitataan tuoton määrää, jonka yritys pystyy tuottamaan omistajien sijoittamalle pääomalle. Oman pääoman tuotto prosenttin tavoitetasoa tulee verrata omistajien sille asetettuun tuotto vaatimukseen, joten tavoitetaso määräytyy omistajien tavoitteiden mukaan.
- ❖ Nettotulos prosentti lasketaan siten, että nettotulos jaetaan kaikilla liiketoiminnan rahoitustuotoilla ja tulos kerrotaan sadalla. (Yritystutkimus ry, 2013, 62). Nettotulos prosenttin arvo vastaa kysymykseen: Kuinka monta prosenttia yrityksen tulos on liikevaihdosta, kun yrityksen tuloksesta on vähennetty muuttuvat kulut, kiinteät kulut, rahoituskulut ja verot sekä samalla lisätty rahoitustuotot? Nettotuloksen tulee olla arvoltaan positiivinen, voitonjakotavoitteet ja pääomarakenteen vahvistamispyrkimykset määrittelevät vaadittavan vähimmäistason.

Taulukko 4 Kannattavuuden laskentakaavoja
(Kallunki & Kytönen, 2007, 77 – 79)

KANNATTAVUUS	
Sijoitetun pääoman tuotto-%	$\frac{\text{Nettotulos} + \text{Rahoituskulut} + \text{Verot}}{\text{Sijoitettu pääoma (keskiarvo)}} \times 100$
Oman pääoman tuotto-%	$\frac{\text{Nettotulos}}{\text{Oikaistu oma pääoma (keskiarvo)}} \times 100$
Nettotulos -%	$\frac{\text{Nettotulos}}{\text{Liiketoiminnan tuotot}}$

2.2.4 Tilinpäätöksen oikaiseminen ja tunnuslukujen ongelmat

Yrityksen virallista tilinpäätöksen materiaalia, tuloslaskelmaa ja tasetta, on oikaistava yhtenäisten ohjeiden mukaiseksi, jotta tilinpäätösanalyysistä saataisiin vertailukelpoinen (Yritystutkimus, 2013, 17).

Tällaisia tilinpäätökseen tehtäviä tuloslaskelmaa oikaisuja ovat mm (Yritystutkimus, 2013, 17- 26):

- ❖ Tuloslaskelmaan on lisättävä liikevaihtoon mahdollisesti sisältyvä osatuloutus. Osatuloutuksen tavoitteena on ottaa huomioon keskeneräisten tuotteiden (rakennusten, siltojen, teiden) tuotot ja kulut. Pitkien urakoiden taikka projektien osalta tähän voi liittyä kuitenkin epävarmuutta kulujen ja tuottojen määrästä.
- ❖ olennaiset tai kertaluonteiset muut tulot, nämä tuotot on siirrettävä satunnaisiin tuottoihin sekä niistä aiheutuneet kulut satunnaisiin kuluihin.
- ❖ palkkakustannuksiin suositellaan tehtäväksi korjaus, jos yritysten omistajien työpanos on huomattava, mutta vastaava palkka työpanoksesta ei ole kirjattu kuluna tuloslaskelmaan. Tätä osaa ei kuitenkaan pääsääntöisesti tehdä kiinteistöyhtiöissä, säätiöissä taikka yhdistyksissä.
- ❖ tuloksen kannalta olennaiset liiketoiminnan muissa kuluissa olevat, liiketoimintaan kuulumattomat tai kertaluonteiset erät on siirrettävä satun-

siin kuluihin. Tätä käytetään vain silloin, kun liiketoiminnan muille tuotoille on tehty siirto satunnaisiin tuottoihin.

- ❖ poistot erotetaan omaksi eräkseen eri kululajeista. Poistoero näkyy oikaisussa tuloslaskelmassa kohdassa muut tuloksen oikaisut.
- ❖ mahdolliset tuotot sijoituksista, jotka ovat pysyviä, muut korko- ja rahoitus-tuotot, kurssitappiot samoin kuin kurssivoitot siirretään kurssieroihin tuloslaskelmassa.
- ❖ Tilikauden aikana saadut veronpalautukset tai maksetut lisäverot kirjataan satunnaisiin tuottoihin tai kuluihin. Muut tuloksen oikaisut käsittävät laskennallisten verosaamisten ja -velkojen muutoksen.
- ❖ Satunnaiset tuotot ja -kulut käsittävät ainoastaan kertaluonteisia, tuloksen kannalta olennaisia taikka tavanomaisista liiketapahtumista eroavia eriä.

Tilinpäätöksessä taseeseen tehtävien oikaisujen tarkoituksena on saada yrityksen taloudellisesta tilanteesta tilinpäätösanalyysiin oikea ja vertailukelpoinen kokonaiskuva (Yritystutkimus ry, 2013, 31- 48). Taseen tehtäviä oikaisuja ovat:

- ❖ yrityksen kehittämismenot, jotka ovat osoittautuneet tuottamattomiksi, poistetaan analyysissä taseen vastaavasta ja omasta pääomasta kerralla.
- ❖ liikearvo, joka on osoittautunut arvottomaksi, poistetaan kokonaan analyysistä, taseen vastaavista ja omasta pääomasta.
- ❖ konsernin sisäiset lainasaamiset on vähennettävä saamisista ja omasta pääomasta, jos lainasaamisten kotiuttaminen on epätodennäköistä, velkayrityksen oma pääoma on menetetty ja takaisinmaksu on epätodennäköistä tai yrityksellä on vakuudettomia lainasaamisia henkilöomistajilta tai henkilöomistajilta lainasaamisten takaisin saanti on epävarmaa omistajien tai yhtiön omien taloudellisen tilanteen takia taikka kyseiset henkilöomistajat eivät nosta osinkoa tai palkkaa yrityksestä.
- ❖ leasingmaksut, joita on jäljellä, lisätään taseen vastaavaa puolelle leasingomaisuudeksi ja vastattavaa puolelle leasingvastuiksi.
- ❖ Jos tukku- tai vähittäiskauppa on lisännyt vaihto-omaisuuden valmiisiin tuotteisiin, vaihto-omaisuutensa, niin nämä siirretään erään aineet ja tarvikkeet.

- ❖ käytetty factoringluotto lisätään myyntisaamisiin ja taseen velkoihin, jos yritys on soveltanut factoringrahoituksessaan nettokirjaustapaa. Mikäli luottoriski on siirtynyt rahoittajalle, tätä oikaisua ei tarvitse tehdä.
- ❖ siirtosaamisissa olevat osatuloutussaamiset ovat käyttöpääoman eriä, kun lasketaan tunnuslukuja ja tarkastellaan maksuvalmiutta.
- ❖ laskennalliseen verovelkaan siirretään poistoerosta ja vapaaehtoisista varauksista yhtiöverokannan mukainen osuus.
- ❖ jos pääomalaina on luonteeltaan rinnastettavissa omaksi pääomaksi, analyysissä se siirretään joko osittain tai kokonaan omaan pääomaan, mikäli pääomalaina on sidottu lainasopimuksella yhtiöön ennalta määräytyksi ja riittävän pitkäksi ajaksi.
- ❖ factoringluotto, joka on taseen ulkopuolinen, lisätään korollisiin lyhytaikaisiin velkoihin.
- ❖ Mikäli ostovelkoihin sisältyy osamaksuvelkoja, ne siirretään lyhytaikaiseen korolliseen vieraaseen pääomaan.

Tilinpäätökseen kuuluu olennaisesti myös liitetietojen ja tase-erittelyn esittäminen (Kirjanpidon ABC, 2011, [viitattu 3.5.2014]). Tunnuslukujen laskemisen kannalta eräs ongelma on liitetietojen esittäminen. Liitetietojen ilmoittamisessa on huomattavia eroja yhtiömuotojen välillä. Yritykset, jotka ovat pieniä toiminimiyrityksiä, ovat velvollisia ilmoittamaan liitetiedoissaan vakuudet, jotka on annettu pantin ja velan vakuudeksi sekä vastuusitoumukset. Henkilöyhtiön on ilmoitettava liitetietoinaan tilinpäätöksessä, paljonko yhtiömies on sijoittanut tilikauden aikana yhtiöön, mitä saatavia tai velkoja yhtiömiehiltä on yhtiöllä, sekä miten yhtiö on vastuussa yhtiömiehensä veloista. Osakeyhtiö on velvollinen antamaan laajemmin liitetietoja tilinpäätöksen yhteydessä. Liitetiedoissa tulee olla tiedot tilikauden aikana tehdyistä poistoista, omaan pääomaan on tulleista muutoksista, henkilöstön määrästä, henkilöstökuluista sekä siitä, paljonko yritys on luovuttanut velkansa vakuudeksi omaisuuttaan. Lisäksi osakeyhtiö on ilmoitusvelvollinen annetuista rahalainoista osakkeenomistajille, johdolle tai lähisukulaisille. Ongelmallisin yritysmuoto on mikroyritykset. Heidän velvoitteenaan on ilmoittaa vain velat, mutta ei esimerkiksi yritykseen sijoittamaansa pääomaa. Kirjanpitolaki vaatii myös tase-erittelyn tekemistä tilinpäätöksen yhteydessä. Tase-erittely on tarkka luettelo taseen tilien sisällöstä, paitsi että omaa pääomaa on eritelty liitetiedoissa. Tase-erittelyssä on esimerkiksi

ostovelka-tilille on lueteltu kaikki ne laskut, joita ei ole maksettu tilinpäätös hetkellä. Samoin myyntisaamis-tilille on eroteltu tilinpäätöshetkellä kotiuttamatta jääneet myynneistä tulevat tulot. Näistä tärkeistä tiedoista huolimatta tase-erittely ei ole julkista tietoa, vaikka olennaisesti vaikuttaa tunnuslukujen laskentaan.

Toisena ongelmana on se, että tunnuslukujen käytössä on runsaudenpulaa. Joitakin tunnuslukuja on kehitetty valtaisia määriä, sekä toiset tunnusluvut ovat vakiintuneempia kuin toiset (Salmi 2012, 140 - 141). Tästä syystä on tärkeää, että tunnusluku mittaa sitä, mitä on tarkoituskin. Mittaajan on näin ollen selvitettävä mitä mitattavalla tunnusluvulla tarkoitetaan. Samalla tunnusluvun on tarkoitus olla mitattavaan liiketoimintaan sopiva. Tunnusluvun on oltava myös reliabeli eli tunnusluvun ei saa olla mittaajasta riippuvainen. Tärkein edellytys tunnuslukujen laskennassa on se, että käyttäjä ymmärtää mitä on mittaamassa ja mitä on mitattava. Valmiiden analyysiohjelmien ongelmana on yleensä se, että niihin syötetään tietoja ja tunnuslukujen tulokset ovat sellaisia, joita varsinainen tekijä ei osaa sisäistää.

2.2.5 Rahoitus

Yritystoiminnan riski syntyy siitä, että tulot ja menot kulkevat eriaikaa yrityksen kassan kautta (Salmi 2012, 17). Menot tulee maksaa heti, kun taas tuloja joudutaan odottamaan. Välillä tulot voivat tulla ennakoitua myöhemmin. Tulojen ja menojen välinen aika joudutaan yleensä rahoittamaan ulkopuolisella rahoituksella. Myös ajallisesti tulot ja menot voivat olla epätasapainossa. Välillä yrityksen menot ovat olla suuremmat kuin tulot. Tällöin tarvitaan olemassa olevia kassavaroja tai ulkopuolisia rahoituslähteitä. Lisäksi investointeihin, toiminnan käynnistämiseen tai laajentamiseen sekä käyttöpääomaan yritys tarvitsee rahoitusta. Rahoitusta tarvitaan, koska ensin yrityksessä on asennettava tuotannon panokset sillä tuotot tulevat viiveellä yritykselle. Yrityksen rahanlähteitä ovat pääomarahoitusta ja tulorahoitus.

Tulorahoitus koostuu yrityksen myynnin ja menojen erotuksesta. Pääomarahoitusta on omistajien sijoittamia varoja sekä vierasta rahoitusta, eli lainaa. Vierasta pääomaa voidaan jakaa vielä laina-aikojen mukaan joko lyhyt- tai pitkäaikaisiin lainoihin. (Viitala 2006, 101)

Yrityksen ylläpitämiseen ja rahoittamiseen sisältyy aina riski. Rahoitusriskit voidaan luokitella kolmeen eri luokkaan; Maksuvalmius- eli likviditeettiriski, luottoriski ja markkinoiden hintariski. Maksuvalmius- eli likviditeettiriski tarkoittaa, että yrityksen kaikki varat ja rahoituskanavat eivät riitä aina kaikissa tilanteissa kattamaan menoja. Tämä saattaa aiheuttaa maksuvaikeuksia. Luottoriski johtuu myyntisäämisistä ja syntyy silloin kun yritys myy asiakkaalle luotolla. Myös sijoittaminen muihin yrityksiin saattaa aiheuttaa luottoriskin. Markkinoiden hintariskit aiheutuvat markkinoiden hintamuutoksista joista esimerkkeinä voidaan mainita; Valuuttojen hintamuutokset, osakkeiden arvot sekä pitkäaikaisten lainojen korkomuutokset. (Niskanen & Niskanen 2007, 230)

Yrityksen rahoitusasema kuvastaa sitä, kuinka yritystä rahoitetaan (Ikäheimo, Malmi, Walden, 2012, 129). Vaihtoehtoina on vieraan pääoman taikka oman pääoman ehtoinen rahoitus. Täytyy kuitenkin muistaa, että vieraspääoma joudutaan aina maksamaan pois ja samalla yritys sitoutuu maksamaan korkoja vieraalle pääomalle, oman yrityksen tuloksesta riippumatta. Oman pääoman rahoitus on yrityksen kannalta turvallisempi vaihtoehto. Oma pääoma voidaan pitää yrityksen sisällä, sitä ei tarvitse maksaa pois, eikä osingon jakaminen ole myöskään pakollista. Yrityksen kannalta oman pääoman rahoitus on turvallisempaa, mutta sijoittajan näkökulmasta katsottuna, vieraspääoma on kannattavampi sijoitus kuin oman pääoman sijoitus.

Yrityksen on aina pystyttävä todistamaan maksukykynsä sekä yrityksen taloudellinen tasapaino, koska yritys vastaa koko omaisuudellaan lainan takaisin maksusta. Pankit ovat perinteisesti olleet yhtenä vaihtoehtona yrityksen rahoittajana. Pankit ovat kuitenkin joutuneet myös kiristämään omia lainanantoehtojaan kiristyneen pankkisääntelyn johdosta (Nordea, 2013). Luottoluokituksen saaminen on yksi ehto pankkilainan saamiseksi. Voidaan kuitenkin todeta, että suurilla yrityksillä on paremmat mahdollisuudet hakea luottoluokitusta ja samalla rahoitusta muilta markkinoilta. Pienille yrityksille tämä tarkoittaa sitä, että lainakustannukset nousevat suuria yrityksiä enemmän. Nykyaikaisen rahoituksen hinta määräytyy entistä enemmän tarvitsijan, eli yrityksen luottokelpoisuuden, suhteessa. Toisaalta pitkään jatkunut pankkisuhde voi myös vaikuttaa pankkirahoituksen saatavuuteen, pankeilla

on kuitenkin motivaatiota yritysten rahoituksen rahoittamiseen, jotta pahimmillaan likviditeettikonkurssilta vältyttäisiin.

PWC (lehdistötiedote 17.4.2014) on tehnyt tutkimuksen Eurooppalaisten pankkisektoreiden luotonannosta pienille ja keskisuurille yrityksille. Tutkimuksen kohteena tutkittiin, kuinka pankkisektorit ennakoivat eurooppalaisten pienten ja keskisuurten yritysten luontarvetta mahdolliseen luotonantoon nähden. Tutkimuksen tuloksena oli, että pienten ja keskisuurten yritysten luotansaannin määrä lisääntyy, mutta samalla pankkisektorin luotonannon määrä supistuu seuraavan viiden vuoden aikana. Pankkisektorin ulkopuoliset luotonantajat ovat saamassa keskikokoisesta yrityssegmentistä kasvu mahdollisuuksia omille markkinoilleen. Tämä tarkoittaa sitä, että joukkovelkakirjamarkkinat ovat kasvattaneet osuuttaan keskisuurten yritysten joukossa. Kiinnostus joukkovelkakirjamarkkinoihin johtuu siitä, että pankkisektori on joutunut kiristämään omia luottoehtojaan, lisääntyneen sääntelyn seurauksena. Pankkisektorit vaativat enemmän vakuuksia riskien katteeksi yrityksen pääomasta ja samalla enemmän tuottovaatimuksia yrityksen tuloksesta. Omavaraisuusasteen vahvistaminen, pääoman tuotosta huolehtiminen ja mahdollisten lainasalkkujen tervehdyttäminen korostuvat pankkisektorin luotonannossa.

3 Ohjelman toteutus

3.1 Tutkimusmenetelmä ja tutkimus tyyppin valinta

Lopputyöaiheen valinnan jälkeen joutuu tilanteeseen, jossa täytyy pohtia tutkimusmenetelmiä, aiheen todellista tarkoitusta sekä sitä kuinka haluttuun lopputulokseen päästään. Tämä lopputyö on konkreettinen ”tuote” tai tässä tapauksessa ”ohjelma”, joten työ on kehittämishanke / projekti eli toimintatutkimus.

Vilka (2006, 76 - 77) luonnehtisi kuitenkin työtä toiminnalliseksi opinnäytetyöksi. Hän perustelee asian sillä, että toiminnallisessa opinnäytetyössä ei varsinaisesti tehdä toiminnallista tutkimusta. Opiskelija näin ollen tekee fyysisen tuotoksen sekä kehittää ammatillista toimintaa, mutta opiskelija kirjoittaa kehittämisprosessistaan raportin, jossa ei kuitenkaan käytetä alan tieteellistä ja yhteiskunnallista keskustelua. Tästä näkökulmasta katsottuna ammattikorkeakoulun opiskelija raportoi lopputyössään enemmänkin oman ammatillisen sivistyksen, tiedon ja taidon hallinnastaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei opinnäytetyö olisi merkityksellinen ammatillisesti, yhteiskunnallisesti taikka ettei opinnäytetyöllä olisi ammatillista vaikuttavuutta. Pohdinnan kohteena on myös, annetaanko ammattikorkeakoulun opiskelijalle tutkijakoulutukseen riittävät valmiudet, jotta pystyttäisiin tekemään yhteiskunnallisesti merkittävän toimintatutkimuksen. Opinnäytetyön laajuus ei myöskään Vilkan mielestä tue toimintatutkimuksen laajuutta.

Kvalitatiivista toimintatutkimusta on myös kritisoitu siitä, että se on tiettyyn tilanteeseen sidottu ja spesifinen (Metsämuuronen 2008, 32). Toimintatutkimus on tästä syystä liian rajoitettu, eikä siis ole tarpeeksi edustava. Toimintatutkimuksessa ei myöskään pystytä kontrolloimaan muuttujia eikä siten voida yleistää. Tavoitteiden ja metodien määrittely on usein epätarkkaa. Yhteistyö toimijoiden ja tutkijoiden välillä johtaa yleensä siihen, että toimijat ovat riippuvaisia tutkijoista. Käytännön ja teorian yhteen liittäminen ei myöskään aina onnistu. Joillakin alueilla toimintatutkimus liitetään poliittisiin tavoitteisiin (saksalaiset kielialueet). Lisäksi joissakin tapauksissa tutkijat haluavat löytää omiin ongelmiinsa vastauksia, eivätkä nämä ongelmat välttämättä kiinnosta toimijaa.

Metsämuuronen (2008, 29) katsoo kuitenkin, että toimintatutkimukseen kuuluu monia tutkimusmuotoja. Toimintatutkimuksen avulla selvitetään käytännön ongelmia, pyritään parantamaan sosiaalisia käytäntöjä sekä ymmärtämään tutkimuksen kohdetta syvällisemmin työyhteisössä. Näin ollen toimintatutkimus on tiettyyn tilanteeseen sidottua, joka vaatii yleensä yhteistyötä, on osallistuvaa sekä tutkijaa tarkkailevaa. Toimintatutkimuksen avulla pyritään vastaamaan johonkin toimintaan käytännössä, jossa on havaittu ongelma, taikka pyritään kehittämään käytäntöä, joka on jo olemassa, paremmaksi. Yleensä kyseessä on koko organisaatiota taikka työyhteisöä koskeva muutosprosessi, johon tarvitaan sitoutumista kaikilta osapuolilta.

Edellä olevat perustelut vahvistavat tämän työn tutkimusmenetelmää. Tarkoituksena on luoda tuote, joka auttaa työyhteisöä ja on tiettyyn tilanteeseen sidottu. Tavoitteiden määrittely on kuitenkin tehty aika tarkkaan, ja tässä tapauksessa myös teorian ja käytännön yhteen sovittaminen ei ole ehkä niin hankalaa kuin toimintatutkimuksessa yleensä voi olla. Vilkan (2006, 77) perustelun mukaan työssä ei käytetä tieteellistä tutkimusta apuna, johtuen ehkä siitä, että tieteellistä materiaalia on vaikea löytää aiheesta.

Toimintatutkimukseni tarkoituksena on kuitenkin tutkimuksen ja toiminnan samanaikaisuus, jossa pyritään saavuttamaan käytännöllistä, välitöntä hyötyä tutkimuksesta, toisin sanoen, toiminnan kehittäminen. (Aaltola ym. 2010, 214)

Tätä tutkimusmenetelmää tukee myös ajattelumalli, jossa toimijat osallistuvat itse tutkimukseen ja pystyvät näin ollen myös vaikuttamaan lopputulokseen. (Aaltola ym. 2010, 223 - 224) Samalla myös yhteisön henkilöstö sitoutuu toiminnan kehittämiseen.

Toimintatutkijan on hyvä välillä pysäyttää prosessi ja haastatella tutkimukseen osallistujia. Pysähdyksen aikana on hyvä selventää ja syventää tutkimuksen aikana syntyneitä havaintoja. Tutkimusongelmiin voidaan hakea vastauksia suorilla kysymyksillä, jotka esitetään haastateltavalle. Haastattelun hyötynä katsotaan olevan ajankäyttö. Suurelle joukolle löytyvä yhteinen haastattelu-aika voi tuottaa vaikeuksia. Toisaalta tutkimuksen edetessä haastateltavien määrä vähentyä ja haas-

tattelut koskevat vain tiettyä ihmisryhmää ja heidän tekemäänsä työtä (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2008, 109).

Lopputyöni on siis toiminnallinen tutkimustyö. Työni koostuu ammatillisen aineiston hankinnasta, lopputuotteena on käytettävä ohjelma, jonka tarkoituksena on helpottaa työyhteisön arkipäiväisiä työtehtäviä. Toiminnallista tutkimustyötä tukee myös kriteeri, jossa joudun välillä keskeyttämään varsinaisen tutkimuksen ja antamaan ohjelman lyhytaikaisesti työyhteisön koekäyttöön. Tämän jälkeen työtä tarkastellaan ja tehdään tarvittavat muutokset, ennen työn lopullista palauttamista.

3.2 Keskustelu

Käymämme keskustelu yhteistyökumppanin kanssa oli erittäin mielenkiintoinen. Pankkitoimihenkilö kertoi selkeästi sen, mitä tietoja ja miten niitä etsitään tilinpäätöksestä. Keskustelumme rajoittui osakeyhtiön ja henkilöyhtiöiden perussäännösten ja käytäntöön. Pankin asiakasyritykset ovat pääasiassa pienyrityksiä, joiden henkilöstömäärä jää alle viidenkymmenen, sekä taseen loppusumma jää alle 10 miljoonaa euroa (EY, 361). Jotkut asiakasyritykset ovat vielä pienempiä, eli mikroyrityksiä.

Selvyyden vuoksi pankkitoimihenkilö vertasi ehtoja yksityishenkilön lainansaantiin. Yksityishenkilön lainapäätöksiin vaikuttaa maksukyky, maksuvara sekä vakuudet. Tämä tarkoittaa sitä, että lainanhoitomenu asiakkaan nettopalkasta tulee olla alle 35 % (hyvä maksukyky), mutta enintään alle 45 % (kohtalainen maksukyky). Elämiseen pitää siis jäädä varoja lainanlyhennyksen lisäksi. Näin ollen maksukyky tarkistetaan aina. Lainan vakuudet ovat myös tärkeässä osassa lainapäätöksen myöntämisessä. Pankin puolesta kiinteä vakuus on paras vakuus. Samat ”säännöt” koskevat myös yrityksiä (Sironen, 2013).

3.2.1 Osakeyhtiöt

Osakeyhtiön lainapäätökseen vaikuttaa yrityksen historia. Tästä syystä pankki haluaa yritykseltä vähintään kahden vuoden tilinpäätöstiedot. Pankki ottaa huomioon

lainapäätöksessään myös aiemmat velat (ja niiden hoito), kiinteät vakuudet, liikevaihdon, osakepääoman sekä omavaraisuusasteen. Osakkeille ei kuitenkaan anneta arvoa, koska niiden arvo voi muuttua ja konkurssitilanteessa ne ovat arvottomia, eli osakkeet eivät takaa vakaata vakuutta velan maksamisesta. Osakeyhtiön yritysikiinnityksille ei myöskään anneta paljon arvoa, samasta syystä kuin osakkeille. Osakeyhtiön kiinteästä omaisuudesta (autot, rakennukset, kalusto) huomioidaan käyvästä arvosta vain 50 % vakuudeksi (Sironen, 2013).

3.2.2 Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö

Henkilöyhtiöiden lainapäätöksiin vaikuttavat myös aikaisemmat velat ja niiden hoito sekä liikevaihto. Näiden lisäksi lainan myöntämiseen vaikuttaa oman käytön osuus ja yksityisotot. Pankki edellyttää, ettei kaikkia myyntituloja ole käytetty, vaan että säästössä olisi myös ”pahanpäivän” varalle varallisuutta, jolla yritys pystyisi jatkamaan toimintaansa (Sironen, 2013).

3.2.3 Maataloudet

Maataloudessa investointipäätökset ovat rahallisesti mitattuna suuria. Tästä syystä on valittava jokin vaihtoehtoista ja sitouduttava päätöksen mukaiseen toimintaan. Ensimmäisenä on investoinnin kannattavuus, joka on perustuttava taloudellisuuteen. Päätöksenteon kriteerinä voidaan määritellä paremmuusjärjestys, eli kannattavin ensiksi. Toisena kohteena tulee arvioida pääoman tuotto. Määrittelemällä sitoutuneelle pääomalle tai investoinnille tuotto prosentti, jonka investointi tuottaa, voidaan olettaa olevan järkevä ja toteutuskelpoinen. Kolmantena vaihtoehtona on välttämättömyys. Investoinnit voidaan jakaa välttämättömyyden perusteella eri luokkiin: ylläpitävä, korjaava, toimintaa laajentava tai välttämätön / kiireellinen. Jotkin näistä investoinneista pitää tehdä heti, toiset voivat odottaa parempia aikoja. (Pellinen & Enroth 2008, 42 - 43.)

Maatalouksilta pankki haluaa seurata ja tarkistaa samat asiat kuin yksityishenkilöltä. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkistetaan varallisuus ja vakuudet. Vakuus voi kuitenkin olla enintään 70 % käypäistä arvosta (maat, rakennukset ja kalusto).

3.3 Taulukon pohja

Alun perin yhteistyökumppani halusi ”opuksen”, jossa olisi selkeästi kerrottu tunnuslukujen laskenta. Ensimmäisen neuvottelun jälkeen loppupäätelmä kuitenkin oli, että Excel- ohjelma tulee kuitenkin olemaan käyttökelpoisempi, kuin nippu papereita. Paperiversio voi jäädä nopeasti hyllylle, eikä sitä tule käytettyä kuin pakon sanelemana ja lopulta paperiversio unohtuu kokonaan.

Toteutusta lähdettiin luomaan siis suoraan Excel- taulukkoon. Excel-tilukoon on mahdollistaa rakentaa laskentakaavat, joiden avulla saadaan suoraan vastauksia ja lisäksi taulukosta saa esteettisesti selkeän ja helppolukuisen taulukon.

Excel- taulukkoon sijoitettiin virallisen tuloslaskelman ja taseen runko, (Taulukko 5 & 6) koska asiakasyritysten koko ja toimiala vaihtelevat. Samalla saatiin yhteneväinen pohja jokaiselle yhtiömuodolle.

Mikro- ja pienyrittäjät yleensä toimittavat pelkästään tilinpäätöksensä, suoraan kirjjanpitäjältä omaan lainahakemukseensa. Jokaisen yritysmuodon ei tarvitse toimittaa tarkkoja liitetietoja, syystä ettei niitä ole, tai ne eivät ole julkisia asiakirjoja (tase-erittely esimerkiksi ei ole julkinen asiakirja, vaikka sen laki vaatiikin laatimaan), vaikeuttaa pankkitoimihenkilön tunnuslukulaskentaa. Pankkitoimihenkilön tulee olettaa, etteivät liitetiedot sisällä merkittävästi olennaista asiaa, mikäli niitä ei toimiteta tilinpäätöksen yhteydessä. Näin ollen mahdolliset tilinpäätöksen oikaisut jäävät pankkitoimihenkilön itsensä tehtäväksi.

Virallisen tuloslaskelma- ja tasekaavan valinta helpottaa taulukon käyttäjää siinä, että virallinen tuloslaskelman joutuu jokainen yritys toimittamaan. Näin ollen tilinpäätöstietojen syöttäminen ohjelman pohjaan helpottuu yhteneväisten tilinpäätösten seurauksena.

Taulukko 5 Virallisen tuloslaskelman kaava
(Yritystutkimus ry, 2013, 80)

LIKEVAIHTO				
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) / vähennys (-)	+/-			
Valmistus omaan käyttöön	+			
Liiketoiminnan muut tuotot	+			
LIKETOIMINNAN TUOTOT YHTEENSÄ				
Materiaalit ja palvelut				
Aine- ja tarvikekäyttö	+			
Ostot tilikauden aikana	+			
Varastojen lisäys (-) / vähennys (+)	+			
Ulkopuolist palvelut	+			
Henkilöstökulut	+			
Suunnitelman mukaiset poistot	-			
LIKETOIMINNAN MUUT KULUT YHTEENSÄ				
LIKEVOITTO				
Rahoitustuoto ja -kulut				
Tuotot osuuksista ja muista sijoituksista	+			
Muut korko- ja rahoitustuotot	+			
Korkokulut ja muut rahoituskulut	-			
VOITTO ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ				
TULOS ENNEN TILINPÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA				
Tilinpäätössiirrot				
Poistoeron lisäys (-) / vähennys (+)	-/+			
Tuloverot	-			
TILIKAUDEN TULOS				

Kuten aikaisemmin on todettu Excel - taulukko tulisi olla kelvollinen kaiken kokoisille yrityksille, henkilöyhtiöille, maatalouksille sekä osakeyhtiöille, riippumatta osakeyhtiön kohdalta osakepääoman suuruudesta, sopiva. Lisäksi kun otetaan huomioon yhteistyökumppanin toiminta-alue (paikallispankki) ja asiakasyritysten koko, voidaan todeta, että kansainvälisiä konserniyhtiöitä joukossa ei ole, mutta muuten asiakasyritysten koko- ja toimialavaihtelu on tästä huolimatta varsin kirjavaa.

Taulukko 6 Virallisen taseen runko
(Yritystutkimus ry, 2013, 81 – 82)

Vastaavaa		Vastattavaa	
PYSYVÄT VASTAAVAT		OMA PÄÄOMA	
Aineettomat hyödykkeet		Osakepääoma	+
Liikearvo	+	Ylikurssirahasto	+
Aineettomat oikeudet	+	Sijoitetun vapaan pääoman rahasto	+
Ennakkomaksut	+	Edellisten tilikausien voitto	+
Aineettomat hyödykkeet yhteensä		Tilikauden tulos	+
Aineelliset hyödykkeet		Taseen oma pääoma yhteensä	
Maa- ja vesialueet	+	TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ	
Rakennukset ja rakennelmat	+	Poistoero	+
Koneet ja kalusto	+	Pakolliset varaukset	
Muut aineelliset hyödykkeet	+	Takuuvaraus	+
Ennakkomaksut ja muut keskeneräiset hankinnat	+	VIERAS PÄÄOMA	
Aineelliset hyödykkeet yhteensä		Pitkäaikainen vieras pääoma	
Sijoitukset		Pääomalainat	+
Osuudet samankonsernin yrityksistä	+	Lainat rahoituslaitoksilta	+
Muut osakkeet ja osuudet	+	Muut velat	+
Muut saamiset saman konsernin yrityksistä	+	Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ		Lyhytaikainen vieras pääoma	
VAIHTUVAT VASTAAVAT		Lainat rahoituslaitoksilta	+
Vaihto-omaisuus		Saadut ennakot	+
Aineet ja tarvikkeet	+	Ostovelat	+
Keskeneräiset tuotteet	+	Velat saman konsernin yrityksiltä	+
Valmiit tuotteet	+	Muut velat	+
Muu vaihto-omaisuus	+	Siirtovelat	+
Ennakkomaksut	+	Lyhytaikainen vieras pääoma yhteensä	
Pitkäaikaiset saamiset		VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	
Lainasaamiset	+		
Lyhytaikaiset saamiset		VASTATTAVAA YHTEENSÄ	
Myyntisaamiset	+		
Saamiset saman konsernin yrityksiltä	+		
Lainasaamiset	+		
Muut saamiset	+		
Siirtosaamiset	+		
Rahat ja pankkisaamiset	+		
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ			
VASTAAVAA YHTEENSÄ			

Jotta taulukko palvelisi mahdollisimman laajasti, useita yrityksiä, päätettiin jaotella yritykset seuraavasti: Osakeyhtiöt, henkilöyhtiöt sekä maatalousyhtiöt. Jokaisen yhtiömuodon vastuuperiaate tai tunnuslukuihin vaikuttavat tekijät erottuvat hieman toisistaan:

- ❖ Osakeyhtiö on yritysmuoto, joka on omistajistaan riippumaton, erillinen, itsenäinen oikeustoimikelpoinen sekä oikeuskelpoinen yritysmuoto (L 21.7.2006 / 624). Osakeyhtiöiden osakkeenomistajien veloitteet ja vastuut

ovat suorassa suhteessa sijoitetun osakemäärän arvoon. Yksi henkilö ei näin ollen ole henkilökohtaisessa vastuussa koko yrityksen velvoitteista, vaan ainoastaan sijoittamansa osakkeen arvon verran.

- ❖ Henkilöyhtiössä on yksi tai useampi oikeustoimikelpoisia henkilöitä, joka harjoittavat elinkeinotoimintaa (YT9, [viitattu 14.5.2014]). Henkilöyhtiössä vastuunalaiset henkilöt vastaavat yhtiön vastuista ja veloista henkilökohtaisella omaisuudellaan. Henkilöyhtiöissä oman palkan osuus ei välttämättä näy tuloslaskelmassa palkkana, vaan henkilön / henkilöiden yksityisottoina.
- ❖ Maatalousyrittäjä voi toimia joko yksityisenä maatalousyrittäjänä (aviopuolisoiden yhteinen yritys) tai toisen oikeustoimikelpoisen henkilön (ei avio-puolison) kanssa perustaa yhtymän (Maatalousyhtymä [Viitattu 3.5.2014]). Maatalousyhtymään voi sijoittaa omaisuuttaan tai tarjota kalustoaan vuokralle, mutta yhtymän edun nimissä täytyy myös työskennellä, että yhtymä olisi toimikelpoinen. Maatalousyrittäjä tai maatalousyhtymän osakkaat vastaavat henkilökohtaisella omaisuudellaan veloista ja vastuista.

Näistä eroista johtuen, jokainen yritysmuoto on Excel-pohjassa laitettu omalle sivulle. Sivujen otsikoiksi laitettiin yhtiömuoto; Oy, Ay & Ky sekä maatalous. Tällä tavalla on helpompaa tehdä taulukkoon laskentakaavat tunnusluville eri yhtiömuodoissa.

Laskentakaavat ovat samanlaisia jokaiselle yritykselle, mutta pieniä eroavaisuuksia joudutaan tekemään laskentataulukon. Esimerkiksi maatalouden kohdalla maa-alueen ja rakennusten arvostaminen vaikuttaa hieman omavaraisuuden tunnuslukuihin. Kuten myös henkilöyhtiöille on tehtävä palkkakorjaukset (paljonko yrityksestä on nostettu kirjanpidon mukaan yksityisottoja, mutta ei ole maksettu virallisesti palkkoja), palkkaa vastaava määrä.

Palkkakorjaus on laskennallinen erä, joka rasittaa kannattavuuden tunnuslukuja, mutta jolla ei ole kuitenkaan vaikutusta yrityksen vakavaraisuuteen. Palkkakorjausta tehdessä tulee myös huomioida tilikauden pituus, mikäli se poikkeaa normaalista 12kk pituudesta. Yritystutkimusneuvottelukunta (2013, 20) suosittelee, että laskelmallinen palkkakorjaus tehtäisiin porrastetusti yrityksen liikevaihdon mukaan seuraavasti:

Liikevaihto (12 kk)	Palkkakorjaus / henkilö
70 000 – 400 000 €	20 000 €
yli 400 000 €	30 000 €

3.3.1 Taulukoiden tunnusluvut

Täytyy muistaa, että tunnusluvut, laskenta tai vastaukset eivät eroa alueellisesti toisistaan. Toimialoittain tunnuslukujen arvot sen sijaan vaihtelevat. Tämä johtuu siitä, että eri toimialueilla on eroa kiinteän omaisuuden määrässä. Otetaan esimerkiksi metallikonepajayrittäjä. Ennen kuin hän pääsee aloittamaan yrityksen toiminnan, yrittäjän tulee hankkia tilat, koneet ja laitteet sekä raaka-aineen, jotka sitovat yrityksen varoja. IT- alan yrittäjän puolestaan pitää hankkia tilat ja koneet, jotka ovat huomattavasti edullisempia kuin metallikonepajaan tarvittavat koneet ja laitteet.

Kun ohjelman pohjarakenne saatiin kuntoon ja jokaiselle yritysmuodolle oma sivu, aloitettiin tunnuslukujen rakentaminen sivuille. Tunnusluvut pyrittiin rajaamaan yhteistyökumppanin tarpeita vastaavaksi, tärkeintähän on valita juuri oikeat ja tarpeelliset tunnusluvut. Tunnuslukuja valittiin aluksi kaiken kaikkiaan kahdeksan erilaista: sijoitetun pääoman tuotto prosentti, nettotulos prosentti, nettokäyttöpääoma prosentti, quick ration, current ratio, omavaraisuusaste prosentti, velkaantuneisuusaste sekä nettovelkaantuneisuusaste. Jokaiselle tunnusluvulle kirjattiin tunnusluvun kaava. Tunnusluvun arvo sisältää valmiiksi tarvittavan kaavan. Samalla arvosolulle määriteltiin tunnuslukujen raja-arvot siten, että solun väri muuttuu tunnusluvun arvoasteikon mukaan.

Tarkoituksena on, että tunnuslukujen laskentakaavojen arvot tulevat suoraan tuloslaskelmaan ja taseeseen syötettyjen pohjatietojen luvuista, oikean värisenä suoraan tuloslaskelma taulukon viereen. Tämä helpottaa toimihenkilön työtä siten, että kun tuloslaskelman ja taseen tiedot on syötetty pohjaan, toimihenkilö näkee tunnuslukujen arvot ja arvojen merkityksen taulukon vierestä, eikä näin ollen tarvitse itse laskea tunnuslukuja.

Taulukkoon lisättiin vielä selitykset - välilehti. Tähän sivulle liitettiin tuloslaskelman ja taseen pohja. Jokaiseen kohtaan kirjoitettiin lyhyt ja ytimekäs selitys siitä, mitä tuloslaskelman tai taseen osa tarkoittaa.

Näillä toimenpiteillä saatiin pohjaksi ohjelma, josta löytyy lainapäätökseen vaikuttavien asioiden selityksiä ja selvennyksiä. Apuna termien selityksessä käytettiin kirjoja Laskentatoimi ja rahoitus (Ikäheimo, Laitinen, Laitinen & Puttonen 2011) sekä Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi (Yritystutkimus ry, 2013). Tuloslaskelman ja taseen pohja otettiin suoraan Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi - kirjasta.

3.3.3 Taulukon käyttäminen

Taseen ja tuloslaskelman runkoon on siis tarkoitus syöttää toimitetun tilinpäätöksen arvot samoille kohdille, mitä ne ovat yrityksen omassa tilinpäätösraportissa. Tuloslaskelman ja taseen virallinen muoto mahdollistaa sen, että vaikka raportit olisi tulostettu minkälaisella taloushallinnon ohjelmalla tahansa, niin erikokoisten yritystenkin tuloslaskelmassa ja taseessa löytyy vaadittavat loppusummat ja ne pystytään asettamaan suhteellisen helposti ohjelman viralliseen pohjaan. Näin saadaan yhdenvertaisia materiaaleja yrityksiä koosta ja toimialasta riippumatta.

Tilinpäätöstietojen syöttämisen yhteydessä tunnuslukujen soluarvo vaihtelee sekä numeerisesti, että värillisesti. Tämä johtuu siitä, että solun kaava laskee arvoa sen mukaan, miten tilinpäätöslukuja kirjataan. Kun tilinpäätös on kirjattu kokonaan taulukkoon, tunnuslukujen arvo-solu ilmaisee sekä värillään, että numeerisesti saadun tunnuslukuarvon.

3.3.4 Taulukon muokkaus

Alkuperäisiä tunnuslukuja muokattiin ensimmäisen koeversion jälkeen. Kannattavuuden tunnusluvuksi valittiin vain nettotulosprosentti. Tunnusluvulla on tarkoitus seurata yrityksen yleistä, toiminnallista katetta. Tämä tunnusluku on yksinkertaisin

mittari yrityksen kannattavuudesta. Kannattavan yrityksen nettotulosprosentin arvon on oltava positiivinen (Yritystutkimus ry, 2013, 62).

Maksuvalmiuden tunnuslukuja muutettiin, nettokäyttöpääoma prosentti jätettiin pois ja tilalle valittiin korolliset velat / käyttökate. Tunnusluku ilmoittaa olemassa olevien lainojen teoreettisten takaisinmaksuajan vuosina (Yritystutkimus ry, 2013, 73). Lopullisina maksuvalmiuden tunnuslukuina ovat Quick ratio, Current ration sekä korolliset velat / käyttökate.

Vakavaraisuuden tunnusluvut pidettiin alustavan suunnitelman mukaisina. Tunnuslukujen katsottiin täyttävän pankin vaatimustasoa.

Pankkitoimihenkilön työn helpottamiseksi lisättiin kaikille soluille, joihin pankkitoimihenkilö täyttää tietoja, värillinen pohja. Värillisen pohjan tarkoituksena on osoittaa mihin tilinpäätöstiedot kirjataan ja myös se mistä sarakkeesta tunnuslukujen arvot lasketaan.

4 Yhteenveto

4.1 Tuotos

Tavoitteena oli saada pankkitoimihenkilöille työkalu, joka on tukena luottopäätösten tekemisessä. Lähtökohdista työn aloittamiselle oli keskustelu yhteistyökumppanin kanssa lähtökohdista sekä tavoitteista. Toisessa luvussa käsiteltiin aiheeseen liittyvää teoriaosuutta joka olennaisesti kohdistuu työn periaatteisiin ja käytäntöihin. Teoriaosuus kohdistui tunnuslukujen laskentaan, tilinpäätöksen oikaisuihin sekä rahoittajien rahoitus käytäntöihin. Kolmannessa luvussa käsiteltiin käyttämäni tutkimusmenetelmä, keskustelun tulokset sekä toimenpiteet, jotka suoritettiin tuotoksen aikaansaamiseksi.

Tuotoksen tarkoituksena on olla apuna luottopäätösten tekemisessä. Lisäksi tarkoituksena oli saada aikaan yksinkertainen ja toimiva työkalu. Excel- taulukkoon on helppo rakentaa erilaisia laskentapohjia, samalla taulukosta saa esteettisen näköisen suhteellisen pienellä vaivalla. Lopputuloksena saatiin aikaan taulukko, johon pankkitoimihenkilö syöttää pelkästään tilinpäätöstiedot. Muu luottopäätökseen tarvittava aineisto muodostuu automaattisesti viereisiin soluihin.

4.2 Johtopäätökset

Lopputyön aihe oli yllättävän haastava. Teoriaosuuden materiaalin saatavuus on suhteellisen laaja, mutta yksipuolinen. Materiaalien näkökanta pääosin oli, että yritykset ovat henkilöstöltään ja taseeltaan suuria, kansainvälisiä sekä suhteellisen hyvin menestyviä. Yleinen mittaluokka on miljoonien tasolla.

Minun tehtävänäni puolestaan oli saada aikaan työkalu yhteistyökumppanille, joka on rahoittajana pääasiassa mikro- ja pienyrityksille. Heräsi kysymys, mistä löytyy materiaali pienten yritysten rahoittajille. Voidaanko siis olettaa, että tilinpäätöksen oikaiseminen on kohtuullista mikro-osakeyhtiölle, jonka pääoma on vaadittavat 2500 euroa, kuin osakeyhtiölle jonka pääoma on 2,5miljoonaa euroa?

Vastaus on kyllä. Tunnuslukujen avulla mitataan suhteita omaan pääomaan ja vieraaseen pääomaan. Näiden suhdelukujen avulla voidaan siis helposti selvittää yrityksen taloudellinen tilanne, sekä se pystyykö yritys vastaamaan niihin vastuihin, mitä yritykselle myönnetään. Toisaalta tunnusluvut antavat informaatiota siitä, kuinka yrityksellä on aikaisemmin mennyt. Tunnusluvut eivät näin ollen ota huomioon tulevaisuudessa tapahtuvia muutoksia.

Työn haasteellisuutta lisäsi myös se, että tuotoksen tulee palvella useita eri toimialoja. Toimialojen erot vaihtelevat. Toisilla toimialoilla kiinteän omaisuuden määrä on huomattavasti suurempi, kuin toisilla. Yhteistyökumppanin kanssa käydyssä keskustelussa kävi ilmi, että pankki itse määrittelee kiinteälle omaisuudelle prosentuaaliset arvot.

Tunnuslukujen valinnassa käytettiin pankille tärkeitä ja oleellisia tunnuslukuja, jotka vaikuttavat luottopäätösten tekemiseen. Lopputyön tulokseksi saatiin aikaan tuotos, jolla oli potentiaalinen kysyntä.

LÄHTEET

A 30.12.1997 / 1339. Kirjanpitoasetus.

Aaltola, J., Aarnos, E., Eskola, J., Grönfors, M., Hakala, J.T., Heikkilä J.T., Niikko, A., Ropo, E., Saarela-Kinnunen, M., Saloviita, T., Siekkilä, K., Syrjälä, L., Valli, R., Vastamäki, J. & Åhlberg, M. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uud. p. Jyväskylä: PS- Kustannus.

EY 2003/361/ EY, EUVL L 124, 20.5.2003. Komission suositus mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä. Saatavana: http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/n26026_fi.htm

Heikkinen, L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. 2008. Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 3. korj. p. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Ikäheimo, S., Laitinen, E.K., Laitinen, T. & Puttonen, V. 2011. Laskentatoimi ja rahoitus. Vaasa: Multiprint.

Ikäheimo, S., Malmi, T., Walden, R. 2012. Yrityksen Laskentatoimi. 5. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Karjalainen, L. 2013. Yrittäjän talousopas. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Karikorpi, O. 2010. Raha ratkaisee, yritystalouden tutuksi. Helsinki: Hakapaino Oy.

Kallunki, J-P & Kytönen, E. 2007, Uusi tilinpäätösanalyysi. 6. uud. p. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kirjanpidon ABC eli mitä jokaisen pitäisi tietää kirjanpidosta. Marraskuu 2011. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Taloushallintoliitto. [Viitattu 3.5.2014]. Saatavana: http://www.taloushallintoliitto.fi/tilitoimistot/kirjanpidon_abc/

L 30.12.1997 / 1336. Kirjanpitolaki.

L 30.12.2004 / 1304. Kirjanpitolaki

L 21.7.2004 / 624. Osakeyhtiölaki

L 21.7.2006 / 625. Osakeyhtiölaki.

- Leppiniemi, J & Kykkänen, T. 2009. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. 6. uud. p. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 3. uud. p. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Niskanen, J & Niskanen, M. 2007. Yritysrahoitus. 5. uud. p. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Nordea. 2013. Pankkisääntelyn vaikutukset. [Verkojulkaisu]. [Viitattu 26.4.2014] Saatavissa:<http://newsroom.nordea.com/fi/files/2013/04/Regulaatoraportti1.pdf>
- Pellinen, J & Enroth, A. 2008. Kannattava maatilayritys. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- PWC. 17.4.2014. Euroopan pankkisektorin luotonanto jatkuu vaisuna. [Lehdistötiedote]. [Viitattu 1.5.2014] Saatavana: <http://www.pwc.fi/fi/tiedotteet/euroopan-pankkisektorin-luotonanto-jatkuu-vaisuna.jhtml>
- Salmi, I. 2012. Mitä tilinpäätös kertoo? Porvoo: Bookwell Oy.
- Seppänen, H. 2011. Yrityksen analysointi ja tilinpäätös. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Sironen, P. 2013. Palveluneuvoja. Pankki. Keskustelu. 14.6.2013.
- Tilinpäätösanalyysi - Mitä tarkoittaa Tilinpäätösanalyysi? Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Helsinki: e-economic. [Viitattu 16.3.2014]. Saatavana: <http://www.e-economic.fi/kirjanpito-ohjelma/sanakirja/tilinpaatosanalyysi>
- Uusyrittäjäkeskus. YT9, yrityksen perustamisopas. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Kerava: Keski-Uudenmaan Kehittämiskeskus Oy. [Viitattu 14.5.2014]. Saatavana: http://www.yritystulkki.fi/files/yt9_perustaminen_keuke.pdf
- Verohallinto. Maatalousyhtymä. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Helsinki. [Viitattu 3.5.2014]. Saatavana: http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Maatalousyrittaja_ja_metsanomistaja/Maatalousyhtyma
- Viitala, J. 2006. Yrittäjän taloushallinnon perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilkkumaa, M. 2010. Yrityksen menestyksen mittarit, tunnusluvut, yrityksen hinnan määrittäminen & tilinpäätösanalyysi. Helsinki: InPrint 2010.

Yritystutkimus Ry. 2013. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. 9 korj.p. Helsinki:
Hakapaino Oy.

